

ISTRIJANSTVO KAO SLABIJI (ODNOSNO JAČI) IDENTITET

Fulvio Suran

Centar za historijska istraživanja, Rovinj

Centro di ricerche storiche, Rovigno

Središće za zgodovinska raziskovanja, Rovinj

UDK 316.347(497.5-3 Istra)

323.1(497.5-3 Istra)

316.72(497.5-3 Istra)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 9. 6. 1993.

U ovome radu autor ističe važnost potpunijeg osvjetljivanja i tumačenja pojma istrijanstva te varijanti unutar kojih se interpretira. Interpretacija istrijanstva kao jačeg identiteta svodi se na izraz vladajućih nacionalnosti i sagledava kroz optiku državne vlasti. Kao slabiji, taj identitet razotkriva se u heterogenosti i plurietičnosti pa se zato može definirati i kao pluriidentitet. Ovu drugu varijantu ili interpretaciju državna vlast odbacuje jer ne dopušta nehomogenost nacionalnog bića prema važećoj formuli konstituiranja nacionalnih država gubeći iz vida da je nacionalni osjećaj neka vrsta atavizma. Nacionalni identitet tumači istrijanstvo kao pripadnost jednoj nacionalnoj skupini i spreman je zato ne uvažavati različitost i prava etnički drugačijih, što dovodi do nasilja i potpune asimilacije. Uvažavanje i tolerancija među nacionalno različitim subjektima i tijelima jedini je način na koji se može održati miran suživot bez iracionalnog straha od gubitka svojega nacionalnog integriteta, pa se u tom svjetlu istrijanstvo, objašnjeno kao "*slabiji*" identitet ili pluriidentitet, realno ipak pojavljuje i afirmira kao etnički jači.

Što je to istrijanstvo?

Danas ovo pitanje dobiva različite, čak suprotne odgovore; toliko koliko ima društvenih, političkih, nacionalnih težnji unutar kojih se i postavlja pitanje značenja onoga što se pod tim pojmom i želi označiti.

Što se tiče nacionalno-nacionalističkog tretiranja istrijanstva, ono se može definirati kao nacionalno *jači* ili nacionalno *slabiji* identitet.

Istrijanstvo je kao identitet *nacionalno jače* kada se taj pojam shvaća unutar jednog općeprihvaćenog stava društvene vlasti.

Tada istrijanstvo, kao nacionalni identitet, potpada pod hrvatsko ili talijansko ili slovensko nacionalno pitanje.

A kao *nacionalno slabiji* identitet pojavljuje se onda kada se pod pojmom istrijanstva shvaća identitet koji u sebi obuhvaća i vrednuje jedinstvo različitosti koje se prikazuje kao jedinstvo istarske stvarnosti.

Dakle, postoji i takvo shvaćanje istrijanstva koje je neprihvatljivo onom nacionalnom htijenju na vlasti i koje tu definiciju istrijanstva odbacuje kao lažnu i znanstveno neprihvatljivu, i to iz istih razloga i sa sličnim opravdanjima zbog kojih je i totalitaristički fašizam činio to isto, to jest zbog "prava naroda na samoopredjeljenje".

Nacionalni identitet se, dakle, pojavljuje kao jedno više ili manje svrsishodno tumačenje date stvarnosti koja zbog unaprijed određene (nacional-nacionalističke, stranačke, ideologijske) svrhovitosti poprima sadržaj koji više odgovara datoj grupi ljudi koja za svoje djelovanje traži i određeno opravdanje. Da bi se to valjano i postiglo, potrebno je datu stvarnost obuhvatiti unutar jedne vladajuće koncepcije povijesno-društvene stvarnosti.

U svakom slučaju, nedvojbeno je da je i istrijanstvo, kako god se ono shvaća, jedna interpretacija.

U biti, ono što se prikazuje pod pojmom istrijanstva, u svom odnosu sa svim drugim postojećim i mogućim oblicima nacionalnih identiteta, nalazi svoju specifikaciju, odnosno svoju određenost u samoj interpretaciji izvjesnog pojma.

Istrijanstvo se, dakle, kao završeni sadržaj prikazuje u trenutku kada izvjesna interpretacija želi, prema važećim pravilima, da ono što se pod tim pojmom pojavljuje sadrži upravo ono određeno značenje koje može, na primjer, biti obojeno: nacionalno ili regionalno ili višenacionalno itd.

Međutim, jasno je kako to interpretirajuće htijenje, shvaćeno kao "*htijenje smisla*", ne posjeduje neku nedvojbenu osnovu. Ono ne predstavlja transcendentno, tj. nužno nametanje, shvaćeno kao "stajanje smisla", već ima značenje *htijenja* da date stvari ili pojave posjeduju određeni *smisao*. To uvjetuje da data stvar u cijelosti pripada određenoj interpretaciji. Time ona postaje uvjetno interpretirana data stvar, tj. jedna prostorno-vremenski određena činjenica.

Interpretirajuće htijenje oduvijek pripada suštini težnji prema moći, tj. htijenju da jedna data stvar ili događaj bude upravo takav i da bude interpretiran baš na određen način.

Interpretacija je, dakle, htijenje da onoj pojavi, onoj stvari, onom događaju bude dat određen *smisao*, tj. da bude suvislo obuhvaćen unutar jedne teorije koja osmišljuje tu datost.

Interpretirajuće htijenje nije, dakle, čista slučajnost. To je htijenje koje nalaže da data društveno-politička stvarnost ima – prema unaprijed određenim pravilima

čija se djelotvornost pokazuje valjanom ukoliko politička moć koja stoji iza nje ima dovoljno snage da je uspješno nametne drugim oporbenim snagama – baš ono određeno značenje. To je ono htijenje koje tumači stvarnost prema pravilima koja stvarima, predmetima, oruđu, događajima nalažu određeni društveno-povijesni, točnije, etnonacionalni identiteti, tj. pravilima koja stvarnosti određuju smisao. To se zbiva na taj način da se određenoj datosti nađe prostorno-vremenski opravdano mjesto unutar jednog vladajućeg sistema, tj. znanstvene, religijske, političke i nacionalne teorije, što onoj datosti i omogućava da dobije valjanu smislenost, jer u takvom sistemu ona dobiva jedno povijesno-društveno suvislo postojanje.

Dakle, dato se nacionalno biće pojavljuje i prikazuje kao jedinstvo pluraliteta svjesnosti, u svakoj od kojih se određena društvena i povijesna stvarnost interpretira prema istim pravilima koja tim stvarima, događajima ili pojavama nalažu jedan jedinstveni apriorni smisao.

Ta apriorna smislenost, koja osmišljava datu pojavu uvodeći je u sistem simbola, postavlja samo jedno više ili manje valjano tumačenje. Ono "*više ili manje*" ne ovisi o njegovoj jasnoći, ljudskosti ili istini, već samo o njegovoj moći uvjeravanja. Dakle, samo o pobjednosnoj težnji prema moći koja stoji iza datog sistema lili teorije.

Slijedeći baš ova pravila koja razložno povezuju sve dijelove jednog sistema tvoreći jednu cjelinu, nužno se dolazi do tvrdnje da nacionalni identitet, osmišljen kao "*jaki identitet*", predstavlja povijest vjere u postojanje nacionalnog bitka. Ako prihvatimo ta pravila osmišljavanja datog realiteta, iz same nužnosti date stvari – koja se kreće prema prihvaćenim pravilima unutar date teorije – slijedi da istrijanstvo – kao izraz vladajućih nacionalnosti (bile one hrvatska, talijanska ili slovenska) – nije drugo no razvoj vjere u istinitost jednog nacionalnog bića, što proizlazi iz onih pravila. Ali ta pravila nisu nužna ako ih izuzmemo iz onog sistema osmišljavanja stvarnosti, to jest ako su izvan određenog shvaćanja. Ona su samo izraz pravila određenog osmišljavajućeg sistema preko kojeg težnja prema moći nacionalno "*jačeg identiteta*", koji u onom datom povijesnom trenutku prevladava istarskom regijom, želi da Istra ima baš onaj smisao.

Izricanjem i održavanjem tih pravila, vladajuće se interpretirajuće htijenje može njih i držati, tj. može biti više ili manje njima vjerno, a to je: da je istrijanstvo samo dio nacionalno jačeg identiteta, to jest dio nacionalnosti onih matičnih država koje su uspjele sebi prisvojiti Istru.

Dakle, identitet Istre, koji sebi predstavlja osmišljavanje vjere u istinitost jače nacionalnosti koja je na vlasti, jest nešto što se pojavljuje kao istinito ako se istovremeno poštuju i ta pravila koja jačem nacionalnom identitetu omogućavaju da se održi na vlasti i da svu društvenu stvarnost podredi svom biću.

Ukoliko je vođena takvim pravilima, svaka interpretacija, sa svoje strane, nije drugo no teorija čiji sadržaj može, isto tako, biti shvaćen kao još jedna moguća teoretizacija stvarnosti.

Ali svaka teorija za sebe ima smisla samo ako navodi na ono što se ustvari uzima kao nešto što predstavlja izvorni sadržaj teorije. Ono se, dakle, ne pojavljuje kao

teorija, iako i ono, sa svoje strane, može biti uzeto kao jedna od teorija. U biti taj sadržaj konstituira "pravu datost" one teorije jer djeluje unutar onih pravila koja toj teoriji određuju suvislost.

Stvar je malo drugačija kad se radi o ideološko-nacionalistički obojenoj interpretaciji jedne datosti. U tom je slučaju data stvar kao izvorni sadržaj interpretacije tumačena u apriornom, apsolutističkom smislu, što karakterizira svaku nacionalnu interpretaciju date stvarnosti, jer sva pravila interpretacije, jednom prihvaćena, uvjetuju i neke ideologijski nužne posljedice, između ostalih i takve koje određuju načine postizanja nečeg unaprijed željenog, to jest ideologijski oblikovanog, polazeći od tih pravila.

U vezi s tim pravilima može se tvrditi kako je istrijanstvo ona data stvar koja posjeduje i određene osobine što čine da se istrijanstvo spozna ili kao "jači identitet" ili kao "slabiji identitet".

U odnosu na pravila vladajuće interpretacije koja smisleno obuhvaća stvarnost društveno i ideologijski je oblikujući, jedan se od tih nacionalnih identiteta pojavljuje kao istinitiji ili lažniji. To ne ovisi o njegovoj razumnosti već o snazi promicanja koja stoji iza date tvrdnje, tj. ovisi o dogmatiziranosti vladajuće nacional-nacionalističke ideologije, o njegovoj otvorenosti prema drugim interpretacijama iste datosti.

Dakle, istinitost datog (nacionalnog) identiteta jednog plurietničkog kraja, kao što je to Istra, ovisi o njegovoj političkoj "jačini", a najjača je ona interpretacija koja je bezrazložno prihvaćena kao jedina moguća teoretizacija date stvarnosti od strane politički i nacionalno dominantne težnje prema moći, to jest od određene vlade. I budući da se ta tvrdnja prikazuje kao najistinitija, trenutna političko-nacionalna vlast, u ime znanstvene istine ili društvene i povijesne pravednosti, ima ne samo pravo da tretira ostale, slabije tvrdnje kao lažne već i da zakonski tjera njihove pristaše kao neprijatelje istine, države ili drugog.

Ta težnja prema moći, koja je istovjetna s vjerom u suvislost stvarnosti, jest onaj prostor unutar kojeg rastu i razvijaju se različiti oblici istrijanstva, kao interpretacija različitih tipologija (jačih ili slabijih) nacionalnih identiteta koji na taj način poprimaju i određenu smislenost, tj. istinitost. Istinitost koja će ovisiti o snazi uvjeravanja one pobjedonosne težnje prema moći koja stoji iza te "istinitije" interpretacije.

U svakom slučaju, nedvojbeno je da ako se o nekakvom istrijanstvu raspravlja i polemizira, tada ne samo da ono postoji već posjeduje i znanstveno oprečna značenja. Dakle, kao entitet koji se pokazuje u svojim različitim mogućim interpretacijama: povijesnim, nacionalnim, političkim, društvenim, ekonomskim ili drugim.

Što se istarske stvarnosti tiče, sam problem (ne) prihvaćanja jednog od tih nacionalno jačih identiteta kao istinitijeg – iako predstavlja samo težnju prema moći maskiranu više ili manje povijesnim, ili političkim, ili nacionalnim razlozima koji tom htijenju, zbog njegove moći uvjeravanja, daju obličje istinitosti – da se zato ne provodi nasilje nad preostalim etničkim entitetima koji od davnine prebivaju na tlu Istre i koji se, iz određenih povijesnih razloga, interpretiraju kao

nacionalne manjine, rađa se iz dva važna motiva: prvo, važno je shvatiti kako Istra, kao granična regija dvaju nacionalnih svjetova, nije (nacionalno) "čista" jer povijesno ne pripada samo jednom etnonacionalnom biću; i drugo, Istra je oduvijek bila naseljena različitim narodima koji su se s vremenom slili u dva jača autohtona (etnička) entiteta čije su ih nacionalne države, ili dio njih, pokušavale pokoriti iskorištavajući njihovu prisutnost da bi prisvojile što veći dio istarske regije, u ime "prava naroda" ili "prirodnog prava". Većina puka koji sačinjava autohtono stanovništvo Istre (poznato i kao Istrijanci ili Istrani) nije nikad osjećala veliku nacionalnu privrženost određenoj nacionalnoj državi. Dokaz je za tu tvrdnju da su oduvijek postojali mješoviti brakovi između Latina i Slavena i mobilnost u njihovom nacionalnom izjašnjavanju.

Međutim, datosti istarske stvarnosti uvijek su bile interpretirane u korist vladajuće nacionalnosti, nauštrb trenutačnoj manjinskoj nacionalnosti kojoj je od strane nacionalnacionalističke ideologije na vlasti oduvijek prijetila asimilacija u cilju osporavanja dinamične istrijanske simbioze koja je, zbog sličnih životnih prilika, potpuno obuhvaćala i oblikovala vlastite etničke entitete koji još nisu poznavali nacionalno buđenje.

Ta je istrijanska dinamičnost simbioza u svom dugoročnom postojanju, da istarski poluotok nije postao metom raznih nacionalno-nacionalističkih ideologija poznatijih i kao nacionalna "buđenja" ili narodni "preporodi", mogla proizvesti "istarski identitet" kao "nacionalno slabiji identitet" budući da taj "etnički pomiješan entitet" – kao posljedica neizbježnog miješanja različitih autohtonih (etničkih) entiteta ujedinjenih istom povijesnom, društvenom, političkom i ekonomskom stvarnošću – predstavlja "nacionalno nečisti" identitet istarske regije.

Taj identitet postoji, ali nije općeprihvaćen, pa se danas pojavljuje u obliku "skrivenog identiteta", odnosno identiteta kojeg autohtoni puk Istre osjeća kao svoj, ali nema mogućnosti da ga iskaže jer ignorira to jedinstvo suprotnosti koje se izražava kao istrijanstvo, budući da svaka vladajuća nacionalna interpretacija istarske stvarnosti zabranjuje takvo tumačenje istrijanstva kao jedinstva suprotnosti. Zato i ne postoji jedna njegova valjana interpretacija, jer joj nacionalno jače interpretacije onemogućuju izviranje na površinu, njeno osvješćivanje.

Radi se, zapravo, o povezanom društveno-povijesnom odnosu koji se pojavljuje u jedinstvu različitosti koje se, u našem slučaju, interpretira kao "istrijski identitet".

Neshvaćenost koju taj plurietnički identitet kao pluriidentitet prouzrokuje povezana je sa činjenicom da se prihvaćena nacionalna shvaćanja tom pojmu približavaju polazeći od jednog već utvrđenog nacionalnog identiteta koji teži k buđenju nacionalne svijesti kod jednog od autohtonih etničkih entiteta nauštrb drugog, manjinskog etničkog entiteta.

Da bi se to valjano postiglo, polazi se od povijesno već određenog pojma nacionalnosti koji je "jasan i razgovijetan", tj. (nacionalno) ograničen, zbog čega se i razlikuje od drugih (nacionalno) "čistih" pojmova, što omogućava da se

entitetom koji je obuhvaćen tim "čistim" pojmom raspolaže na "jasan i razgovijetan" način.

To daje pravo tim "jasnim i razgovijetnim nacionalnim entitetima" da se odnose prema "nejasnim i nerazgovijetnim nacionalnim entitetima" – kao što je to npr. istrijanstvo shvaćeno u svom jedinstvu različitosti ujedinjenih u društvenoj stvarnosti – tretirajući ih kao "povijesne kontradikcije", kao paradokse koji moraju biti razriješeni, "obrađujući" pojedince nacionalno nesvjesne vlastitih etničnosti i navodeći ih na *pravi put* "istinitije" nacional-nacionalističke ideologije.

To je osvješćivanje povezano s nacionalnom poviješću koja, kao strukturirana cjelina, razumski obuhvaća onaj dati entitet koji još nije svjestan vlastitog nacionalnog bitka, odnosno vlastite nacionalne pripadnosti. Svi oni koji se suprotstavljaju tom narodnom osvješćivanju gledani su kao neprijatelji tog naroda, pa stoga mogu biti i proganjani. To je gonjenje koje svoju suvislost nalazi u povijesno parcijalnoj, dakle nacional-nacionalistički obojenoj interpretaciji date činjenice ili događaja ili, u modernom poimanju, "državnog prava" koje se uvijek nalazi na strani pobjedničkog nacionalnog razlikovanja pojedinih i općih događaja. Iz toga proizlazi da neka pojava ima nacionalno obilježje, tj. povijesno je relevantna za neki narod, kada dominantno htijenje na vlasti tu pojavu tako i interpretira. Ta je interpretacija prijeko potrebna budući da datoj skupini ljudi pruža sigurnost koja se identificira u određenim simbolima, aspektima ili pojavama koje interpretira kao relevantne za održavanje vlastitog (nacionalnog) bića. To je razlog zbog čega se želi da nešto bude prisutno u datoj interpretaciji. A to znači "vjerovati" u to.

Vjera, dakle, kao htijenje da data stvarnost posjeduje određenu smislenost. Zašto baš taj nacionalni smisao, a ne neki drugi?

Odgovor je vjere jednostavan: ona ga želi jer ga hoće – što je spremna i nasilno uvjetovati jer ne može dopustiti ugrožavanje vlastite sigurnosti granice koja stvarnost oblikuje u određeni nacionalni identitet. Odnosno, vjera uopće, a posebno vjera u nacionalno biće, i ne pokušava odgovoriti na to pitanje, jer samo postavljanje tog pitanja remeti shvaćanje nacionalnog identiteta kao siguronosne osnove ljudskog postojanja. Budući da nacionalni smisao kojeg vjera sadrži u sebi mora biti temelj daljnjeg obuhvaćanja društvene stvarnosti. On, dakle, mora osmišljavati čitavu ljudsku egzistenciju dajući joj jedan apriorni temelj, kao što to inače čini i bilo koja druga ideologija.

Koliko je vjera čistija, toliko manje nastoji odgovoriti na to pitanje. Točnije, ona uopće ne prihvaća mogućnost postavljanja tog pitanja, jer je ono apriorno, odnosno predstavlja bit jednog naroda. Koliko je vjera čistija, toliko se više opušta u svojem vjerovanju i ušutkuje svaku sumnju i druge slabije vjere.

Društvena stvarnost mora posjedovati onaj smisao koji joj određuje vjera u pobjedonosnu nacionalnost. Sve stvari moraju biti dovedene unutar tog smisla. Svodeći ih pod nazivnik vlastite suvislosti, vjera u pobjedonosni nacionalitet uključuje ih u svoju cjelinu.

Nalazeći im vlastitu smislenost, ona ih dovodi pod vlastitu moć, što znači da ih tumači prema vlastitom interpretirajućem htijenju. Nacionalni identitet kao "vjera"

u onu povijesnu interpretaciju koja u sebi obuhvaća datost shvaćenu kao nacionalnu, predstavlja tu sigurnost.

Dakle, nacionalni identitet ne posjeduje jedno, već unaprijed određeno, transcendentno značenje, već predstavlja samo jednu interpretativnu, unaprijed nacionalno dogmatiziranu, mogućnost. Moć je bit svake vjere, jer imati vjeru znači vjerovati u nešto, a da se to nešto ne spozna.

Dakle, vjerovati je neznanje koje ne samo da se bezuvjetno prihvaća već se nasilno nameće drugima kao jedina istina te datosti.

Iz tih razloga najbolje rješenje jest da određena datost mora biti tumačena samo unutar jednog interpretativnog područja koje ne zaboravlja na cjelinu društvene stvarnosti u kojoj ta datost nalazi svoju cjelovitiju, multidimenzionalnu suvislost. Dakle, interpretacija koja u svom teoretiziranju navodi na sam izvorni sadržaj teorije, i to bez onog apriornog tumačenja što karakterizira svaku nacionalnu interpretaciju date stvarnosti. Ta će smislenost biti otvorena prema različitim pristupima koji ne posjeduju nikakvo obojeno ograničenje činjenica, budući da postoje i činjenice i događaji koji zbog svoje prostorno-vremenske specifičnosti uključuju više etničko-nacionalnih entiteta, kao što je to slučaj sa istarskom stvarnošću, pa zato moraju biti i vrednovani polivalentno – kao različite mogućnosti i interpretacije one iste povijesno-društvene stvarnosti; dakle, kao interpretacije koje ne posjeduju neku apriorističku kategoriju što uvjetuje njihovu istinitost jer su samo pozitivno vrednovane i dogmatizirane od vlastite političke ili nacionalne vlasti.

Samo na taj način različite i suprotne interpretacije mogu primijeniti pristup koji ne ograničava shvaćanje multidimenzionalne istarske stvarnosti i ne vrši nasilje nad jednim od njegovih etničkih entiteta.

Za bilo koju drugu interpretaciju koja onu datost pokušava uvrstiti unutar svoje interpretacije, ne tretirajući činjenice suprotne toj interpretaciji ili obrađujući ih kao neprijateljske onoj društvenoj stvarnosti, može se reći da je "nacionalno" područje ideologije.

U biti, sve velike nacionalne vrijednosti samo su sublimacija nagona preživljavanja i opstanka. Daljnja djelovanja i proizvedeni sigurnosni osjećaji unutar konsolidirane civilizacije pojavljuju se jasno i razgovijetno i doživljeni su kao nacionalna osvješćivanja, jer se u međuvremenu stvorio jedan odlučujući oblik civilizacijskog zaborava kako su ta ideologijski svrhovita djelovanja i sigurnosni osjećaji stvoreni u primitivnim društvenim formacijama radi "kozmičkog" prilagođavanja stvarnosti čije je fantazijsko tumačenje bilo od zajedničke koristi.

Daljnje su generacije nastavile na tom putu tumačenja stvarnosti, ali iz drugih razloga: strah od različitog, nacionalna pravda, navika, i dr., koji poprimaju različita društveno-povijesna opravdanja, skrivajući tako svoj izvorni motiv – prvobitna obrana određene ljudske grupe.

Na taj je način tijekom vremena postalo nacionalno opravdano ono djelovanje koje se povijesno konsolidiralo u određenim etnonacionalnim znakovima i

simbolima čiji se, dakle, izvorni motiv zaboravio, a taj je bio obrana od vanjskih opasnosti, naročito od straha pred ništavilom smrti, to jest nestajanja vlastitog identiteta.

U tom se smislu ne uviđa da se stvarnosti, kao datosti, ne može proturiječiti, dok se spoznaji može. Dakle, ne radi se o tome da se mora mijenjati stvarnost (budući da je nemoguće da se stvarnost nađe u kontradikciji sa samom sobom), već data interpretacija te stvarnosti, jer kad se ta teorijska kontradikcija preslikava u datu stvarnost, tada se nad stvarnošću vrši nasilje. Dakle, razlika koja postoji između nacional-nacionalističkog cilja (kao idealitet – za sebe uvijek kontradiktoran) i realnosti društvenih činjenica (kao realitet – koji se nikad ne suprotstavlja) nalazi svoju osnovu u identifikaciji između mogućeg čina kontradikcije (kao idealiteta) i nemoguće kontradiktornosti stvarnosti (kao realiteta). To jest, između mogućnosti ljudske pogreške, koja je u prošlosti dovela do nasilja, i nemogućnosti pogreške stvarnosti, koja ne može postojati, iako se na taj način interpretira društvena stvarnost. No, na taj način čovjek opravdava svoje pogreške maskirajući tako svoje nasilno djelovanje nad društvenom stvarnošću, namećući joj svoju volju.

Dakle, ako se nastavlja pogrešno ljudsko djelovanje nad datom društvenom stvarnošću, tj. ako se stalno podvrgava nasilju, tada se one ljudske pogreške najčešće pretvaraju u društveno teroriziranje koje, u obliku eksodusa, uništenja, dekuluralizacije i drugog, imaju za cilj izbrisati različitosti koje karakteriziraju određeno područje, i to samo zato da bi se dokazala točnost jedne znanstveno valjane i nacionalno obojene teorije.

Da bi se, stoga, izbjegao taj društveni užas, potrebno je uspostaviti "*društvenu ekologiju*" čija će svrha biti preoblikovanje teorije tako da bude što primjerenija nekategoriziranoj ljudskoj stvarnosti.

Da bi se raskinuo taj začarani krug povijesno opravdanog nasilja, nužno je stvoriti atmosferu demokratskog dijaloga između ovisnih društvenih interpretacija datih činjenica koje predstavljaju točke susreta istarskih etničnosti, što su određeni nacionalizmi pokušali na sve načine pretvoriti u točke razlaza i sukoba između onih naroda koji su tokom stoljeća, kao primjer intersubjektivnog prožimanja i plurietničke ravnoteže, našli zajednički jezik na tlu Istre. Za cjelovitiji pristup nacionalnom pitanju u Istri, važno je shvatiti istarsku višedimenzionalnu plurietničku stvarnost, jer spoznati one pojedinačnosti koje su preoblikovale istarske etničke entitete u njihovom iskustvenom i povijesnom (autohtonom) jedinstvu, i istovremeno u održavanju njihove (nacionalne) specifičnosti, pomaže u shvaćanju etnički različitog od sebe. Tada ono postaje ogledalo vlastitog lica. Tada ono postaje dio vlastitog iskustvenog obzorja jer se više ne promatra kao neprijatelj svog etno-nacionalnog identiteta, već sebi komplementarnog, što je naročito važno kada taj drugi predstavlja dio povijesnog i kulturno-društvenog identiteta (istarske) regije.

Razmotrimo поближе taj problem: ako tvrdimo da istrijanstvo, tumačeno kao slabiji identitet, to jest kao pluriidentitet, predstavlja jedinstvo različitosti koje se pojavljuje kao jedinstvo stvarnosti, jer se tu pokazuje njegova plurietničnost, to

jest njegovo "*ne biti nacionalno čist identitet*", što je onda sa tvrdnjom – povezano s pobjedonosnom težnjom prema moći – koja, tumačeći istrijanstvo kao dio jačeg identiteta, određuje da ono nedvojbeno mora biti ili talijansko ili hrvatsko ili drugo, to jest dio jedne dobro definirane, čiste nacionalnosti? Zasigurno ta tvrdnja sadrži nešto što se u stvarnosti ne pojavljuje, ali se na sve načine tako interpretira od strane čiste nacionalnosti koja u suvremenom svijetu predstavlja vladajuću znanstvenu kategorizaciju društvene stvarnosti.

Istrijanstvo koje se pojavljuje u stvarnosti kao jedinstvo različitih etničnosti, dakle, nije nacionalno čisto, to jest njegovo "*biti nacionalno točno definirano*" – ne pojavljuje se. Ipak tvrdnja da je istrijanstvo, kao identitet, dio jedne dobro definirane nacionalnosti odnosi se na nešto. To "nešto" je istrijanstvo shvaćeno nacionalno, koje je, da bi pokazalo svoju istinitost, odnosno svoju nacionalnu očiglednost, prisiljeno onom plurietnički shvaćenom istrijanstvu negirati, interpretirajući ih kao lažne, neke specifičnosti, to jest one koje ga karakteriziraju kao jedinstvo različitosti, budući da to odgovara vladajućoj nacionalnoj volji na vlasti.

Dakle, istrijanski se pluriidentitet pojavljuje u stvarnosti, i to bilo da se ovo istrijanstvo shvaća kao plurietnički identitet istarske regije, to jest kao nacionalno slabiji identitet, bilo da se istrijanstvo shvaća kao nacionalno dobro definirani identitet, to jest kao (nacionalno) jači identitet. Ali, promatrajući izvorni, neideologizirani sadržaj interpretacije (to jest istarske društvene stvarnosti) tada, u toj situaciji, slabiji identitet ima jedan način postojanja koji se razlikuje od načina postojanja jačeg identiteta, a ta se različitost može prikazati tvrdnjom da je ovaj plurietnički identitet nešto "*stvarno*", "*prava datost*" koja tek mora biti ideologijski obuhvaćena unutar datog sistema, dok je nacionalno dobro definiran identitet nešto "*idealno*", jer se data stvarnost uvrštava unutar sistema koji posjeduje apriorni, nacionalni smisao.

Pogreška se, dakle, ne sastoji u tvrdnji da je istrijanstvo, kao pluriidentitet, ustvari lažno, obmana, budući da je ono nacionalno dobro definirano, već u tvrdnji da nacionalno čisti identitet posjeduje onu stvarnost, onu "*pravu datost*", koja pripada plurietničkom identitetu, a ne ideološko-nacionalno obojenoj interpretaciji "*izvornog sadržaja*" što neizbježno proizvodi nasilje nad višedimenzionalnom društvenom stvarnošću.

Pogrešna tvrdnja – u odnosu na istarsku stvarnost kao jedinstvo različitosti – sastoji se u tome da se onome što se pojavljuje u svom idealitetu pridaje različiti način postojanja od onoga koji mu pripada. Sastoji se, dakle, u tvrdnji da je nešto što je "*idealno*", ideja istrijanstva kao nacionalno dobro definiran identitet, "*realno*". To znači da je nacionalna koncepcija istrijanstva nametnuta istarskoj stvarnosti kao jači identitet, vršeći nad njezinim plurietničkim identitetom nacionalno opravdano nasilje. Dakle, nauštrb onom višestoljetnom plurietničkom jedinstvu stvarnosti koje se na tlu Istre identificira s jedinstvom različitosti shvaćenim kao plurietničko istrijanstvo i tumačenim kao (nacionalno) slabiji identitet, odnosno pluriidentitet, koji je, iako realan (jer predstavlja pravu datost) od strane vladajuće nacional-nacionalističke ideologije tretiran kao idealitet, dok je u tvrdnji da je istrijanstvo jedinstvo etnički različitog implicitno

pojavljivanje vlastitog izvornog sadržaja, odnosno pojavljivanje plurietničkog identiteta.

U toj tvrdnji, pluriidentitet ne pokušava negirati nacionalne specifičnosti vlastitim etničkim komponentama, to jest istrovenetima i istro-čakavcima, već želi samo iskazati ono jedinstvo znakova i aspekata koje ta etnička bića posjeduju i koji se shvaćaju kao pojava njihove autohtonosti, što se može definirati kao istrijanstvo budući da je karakterizirano znakovima i aspektima zajedničkim dvjema etničnostima, odnosno kao njihov zajednički identitet.

To je istrijanstvo koje, iako realno postoji, za vladajuću interpretirajuću volju ima značenje nepostojanja, nemogućnosti, apsolutnog pomanjkanja značenja i realnosti i koje, dakle, može biti, ne obazirući se na kontradiktornost vlastitog shvaćanja te izvorne društvene stvarnosti, i negirano. Na taj način nasilje koje se vrši nad istarskom stvarnošću gubi svoje značenje nasilja i interpretirano je kao čin ovisne pravde, odnosno kao povijesna korektura.

U suvremenim znanstvenim shvaćanjima društvene stvarnosti koja vladajuća težnja prema moći koristi da bi naglasila svoju tvrdnju kako istrijanstvo kao pluriidentitet ne postoji, to nikako ne znači da neki dijelovi te definicije nisu uopće prisutni unutar samog postojanja, već da nije prihvatljiv onaj njegov izvorni način postojanja, ono plurietnično, dok je prihvatljiv njegov drugi, ideologizirani način postojanja, onaj nacionalni.

Samo vjerovanjem da je istrijanstvo nacionalno dobro definirano, odnosno da pripada jednom službeno prihvaćenom nacionalnom identitetu – jer se vjeruje da postoje političke snage sposobne da kontroliraju iščezavanje plurietničkog simbiotičkog odnosa koji karakterizira istarsku stvarnost i, u skladu s tim uvjerenjem, djeluju, samo tada – tvrdnjom da je istrijanski identitet skup događaja koji su ujedinjeni tom vjerom – postaje nužno tumačenje da je istrijanstvo dio jednog ili drugog jačeg nacionaliteta, to jest uvjerenje da istrijanstvo, kao identitet koji ograničava datu društveno-povijesnu stvarnost, može biti samo nacionalno shvaćeno.

Međutim, takva tvrdnja – da je ta vjera prava dimenzija svakodnevne stvarnosti čiji su znakovi i aspekti entiteti dobro definirane nacionalnosti, a koji su shvaćeni kao znakovi i aspekti istrijanstva – nije nešto što mora biti nužno potvrđeno kao stvarnost, jer sačinjava "pravu datost", već je ona nešto željeno prema određenim pravilima od strane ideologizirane težnje prema moći, odnosno od strane nacional-nacionalističke dominirajuće vlasti.

Stvarna i rigorozna aplikacija ovih pravila vodi do tvrdnje da je istrijanstvo, kao identitet, moguće unutar civilizacijski konsolidirane vjere u jasnu i razgovjetnu nacionalnost, jer je njeno postojanje moguće suvislo shvatiti samo kao dio povijesti onog, nacionalno jačeg identiteta. Ali, ma koliko bila koherentna i rigorozna aplikacija ovih pravila – čija je uloga sistematizacija datosti u društveno određenu stvarnost – na istrijansku stvarnost, ona nije kao cjelina jedna nedvojbeno dimenzija, iako joj u nekim njenim dijelovima može pripasti i određena hipotetična nužnost koja, baš zbog svoje hipotetične prirode, može koegzistirati s drugim interpretacijama koje kao predmet imaju plurietničku

istrijsku stvarnost, a da zato ipak ne bude podvrgnuta nasilju. Višestoljetni suživot dvaju autohtonih, ali etnički različitih entiteta na tlu Istre dovoljan je dokaz za ispravnost te tvrdnje.

Da bi se to i teoretski postiglo, potrebno je povijesno-društveno otvoreniji pristup, što zahtijeva odbacivanje bilo kakvog ideologijskog, a naročito onog nacional-nacionalističkog tereta koji u zadnja dva stoljeća nije dopuštao da se etnički kompleksnija istarska stvarnost otvorenije i točnije shvati.

Nažalost, nacionalne države, kao novonastali entiteti u europskoj povijesti, predstavljaju pobjedonosni oblik koji zbog svoje moći iskazivanja vlastitih pravila daje smisao intersubjektivnim odnosima između različitih europskih stvarnosti.

Takav pojmovni model države, od koje proizlazi i onaj oblik nacije-države koji danas prevladava u Europi, nalazi svoju kompletniju teoretizaciju u Hobbesovu političkoj filozofiji, budući da se na Hobbesovu teoretizaciju može nadovezati i weberijanska definicija suvremene države kao legalnog monopola moći u svim svojim aspektima, što legalizira ustav određene države.

Dakle, ta nacionalno ograničena društvena stvarnost indirektno određuje i sam sadržaj istrijanstva, uvodeći ga u pobjedonosnu interpretaciju, to jest shvaćajući ga kao dio jačeg identiteta, dakle, kao čistu nacionalnost.

Polazeći, dakle, od te nacional-nacionalističke osnove, istrijanstvo je moguće shvatiti i kao integralni dio pobjedonosnog hrvatstva, ali i kao integralni dio talijanstva koje je, izgubivši vlast u istarskoj regiji, promatrano kao irendentizam.

Da se ne bi došlo do takvih negativnih određenja, odnosno da bi se stvorila jedna valjana povijest istarske regije koja u sebi obuhvaća različite etničke specifičnosti, ne oduzimajući im njihov "izvorni sadržaj" kao ni smisao i dostojanstvo kolektivnom identitetu njegovih subjekata (pluriidentitet), nužno je valorizirati najznačajnije zajedničke arhetipove i najdublje korijene koji karakteriziraju plurietničku autohtonost. Zato treba dati smisla onoj interpretaciji koja u sebi sadrži, u tom smislu, one događaje koji su smatrani povijesno najrelevantnijima za istarski identitet kao jedinstvo različitosti, kao pluriidentitet.

To će omogućiti njegovim etničnostima da na jedan multidimenzionalni način tumače vlastiti kolektivni identitet, vrednujući vlastitu etničku specifičnost (istromletačku, istročakavsku), nacionalnost (talijansku, hrvatsku, slovensku) i državnost (jučer talijansku i jugoslovensku, danas hrvatsku i slovensku).

To je danas, pri ulasku u dvadesetprvo stoljeće, hipotetski nužno jer u jednoj plurietničkoj regiji kao što je Istra, ako je povijesno značenje određene stvarnosti valorizirano kao istinito samo od strane ideologijske ili nacionalne dominacije, tada ta interpretacija ograničava društveno-povijesnu dinamičnost njezinih različitih etničko-nacionalnih komponenti, vodeći ih k progresivnoj asimilaciji i livelaciji društvene stvarnosti.

U tom smislu, uvažavanje drugoga predstavlja, dakle, ogledalo mogućeg suživota s različitim od sebe, bez postojanja iracionalnog straha da će se na taj način izgubiti dio vlastitog nacionalnog integriteta.

Potrebno je biti svjestan da nestajanjem drugog, različitog od sebe s regionalnog horizonta, nestaje i društveno bitan dio vlastitog kulturno-povijesnog identiteta. Na taj način nestaje i nada u bolje sutra kao i mogućnost da se promisli o budućnosti ove regije, jer tada i povijesno vrijeme, kao sjećanje na prošlost i kušnja budućnosti, nestaje s horizonta istarske stvarnosti, ostavljajući za sobom beskonačni osjećaj praznine.

LITERATURA

- Bridgman, Percy Williams (1965), *La logica della fisica moderna*, Milano, Boringhieri.
- Colli, Giorgio (1969), *Filosofia dell espressione*, Milano, Adelphi.
- Nietzsche, Friedrich (1988), *Volja za moć*, Mladost, Zagreb.
- Polanyi, Michael (1962), *Personal Knowledge*, London.
- Schiffer, Daniel S. (1991), *Il discredito dell intellettuale*, Roma, Sugarco.
- Severino, Emanuele (1981), *La struttura originaria*, Milano, Adelphi.
- Severino, E. (1980), *Legge e caso*, Milano, Adelphi.
- Severino, E. (1978), *Gli abitatori del tempo*, Armando Armando, Roma.
- Severino, E. (1992), *Oltre il linguaggio*, Milano, Adelphi.
- Severino, E. (1989), *La filosofia futura*, Milano, Rizzoli.

ISTRIANITY AS THE WEAKER (OR STRONGER) IDENTITY

Fulvio Suran

Centre for Historical Research, Rovinj

In this work the author stresses the importance of more thoroughly illuminating and elucidating the term Istrianity as well as the variants within which it is being interpreted. The interpretation of Istrianity as the stronger identity amounts to an expression of the dominating nationalities and is observed through the optics of government power. As the weaker one, this identity is revealed in heterogeneity and pluriethnicity and can thus be also defined as pluriidentity. This second variant or interpretation is being rejected by the government because it does not allow the unhomogeneity of the national being toward the existing formula of constituting National states, forgetting that national feeling represents an atavism of sorts. National identity interprets Istrianity as affiliation to one national group, and is therefore not prepared to take into consideration diversity and rights of the ethnically different, which causes violence and complete assimilation. Appreciation and tolerance amongst nationally different subjects and bodies is the only way to maintain peaceful coexistence without the irrational fear of losing one's own national integrity. Thus, in the light of this, Istrianity interpreted as the "weaker" identity or pluriidentity, appears and is reaffirmed in reality as ethically the stronger one.

L'ISTRIANITÀ COME IDENTITÀ DEBOLE (OVVERO) FORTE

Fulvio Suran

Centro di ricerche storiche, Rovinj

In questo riassunto l'autore mostra quanto è importante dare maggiore chiarezza al concetto immagine di istriianità: compreso come contenuto delle due, tra di loro contraddittorie, varianti che lo interpretano. L'interpretazione dell'istriianità come identità forte si basa principalmente sull'espressione della vincente nazionalità che domina il campo sfruttando il potere costituito. Come identità debole l'istriianità si mostra nella sua eterogenità e pluriethnicità, cioè come pluriidentità. Questa seconda variante o interpretazione viene negata dal potere costituito in quanto lo Stato-Nazione non permette la non omogeneità dall'essere nazionale, dimenticando che il sentimento nazionnale e una specie di atavismo. L'identità nazionalmente forte interpreta l'istriianità come parte integrale della nazionalità pura, e per tale ragione è pronta a negare l'altro, il diverso etno-nazionale, il che inevitabilmente porta alla violenza e alla completa assimilazione. Il rispetto reciproco e la tolleranza tra i soggetti è l'unico modo possibile di convivenza pacifica tra i popoli. Quindi, senza la paura irrazionale verso il diverso, quale nemico della propria integrità nazionale. Per tali ragioni l'istriianità, interpretata come identità (nazionalmente) debole, si presenta e si afferma in realtà eticamente forte.